

Alléskolan
Södra Allén 14
694 80 Hallsberg

2010-09-22
1 (8)
Dnr: 40-2010:30

Sydnärkes utbildningsförbund
694 80 Hallsberg

Kvalitetsgranskning av Samhällskunskap i Alléskolan, Hallsberg, Sydnärkes utbildningsförbund

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har granskat om undervisningen i samhällskunskap på tre av skolans yrkesförberedande program är ändamålsenlig och ger eleverna möjlighet att nå målen.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i Samhällskunskap A på Bygg-, For-
dons- och Industriprogrammen i hög grad utgår från ämnets mål att sträva mot.
Undervisningen bör i högre utsträckning utgå från programmålen samt från varje elevs
förutsättningar, erfarenheter, behov och tänkande. Skolans arbete med att säkerställa en
likvärdig bedömning av elevernas förmågor och kunskaper behöver även utvecklas.
Skolan behöver genomföra insatser inom följande områden för att ge eleverna ökade
möjligheter att nå målen

Områden som måste åtgärdas:

- Rektorerna måste säkerställa att elever som riskerar att inte nå kursens mål ges
det stöd de har rätt till. I samband med detta ska åtgärdsprogram upprättas (8
kap. 1-1a §§ gymnasieförordningen).

Områden som bör förbättras:

- Rektorerna behöver genomföra insatser så att undervisningen i högre utsträck-
ning utgår från de olika programmålen och att en systematisk samverkan mel-
lan kärn- och karaktärsämneslärarna kommer till stånd.
- Rektorerna behöver genomföra insatser så att kursmål och betygskriterier fort-
löpande konkretiseras för eleverna.

- Rektorerne behöver genomföra insatser så att undervisningen i Samhällskunskap A utvärderas systematiskt och att en återkoppling sker till eleverna.
- Rektorerne behöver utveckla arbetet med att säkerställa att bedömning och betygssättning i kursen Samhällskunskap A är likvärdig.

En uppföljning av detta beslut kommer att ske genom att Sydnärkes utbildningsförbund, Alléskolan i Hallsberg, inom tre månader efter beslutsdatum, dvs. senast den 22 december 2010, inkommer till Skolinspektionen, avdelningen i Linköping, med en redovisning av de åtgärder som vidtagits.

Skolinspektionens granskning av undervisningen i samhällskunskap i Alléskolan, Hallsberg, Sydnärkes utbildningsförbund

Bakgrund

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisningen i samhällskunskap på yrkesförberedande program under perioden 1 april 2010 till 29 oktober 2010. Skolinspektionen ska granska ett antal gymnasieskolors yrkesförberedande program avseende undervisningen i kärnämnet samhällskunskap. Detta är angeläget eftersom elever på yrkesförberedande program generellt sett har lägre måluppfyllelse än elever på studieförberedande program i ämnet. Granskningen kommer att inriktas på skolors förmåga att anpassa undervisningen så att alla elever får förutsättningar att nå maximala resultat och minst godkänt. Syftet är att måluppfyllelsen i samhällskunskap på yrkesförberedande program ska öka.

Kvalitetsgranskningens huvudfrågeställning är **om undervisningen i samhällskunskap på yrkesförberedande program är ändamålsenlig och ger eleverna möjlighet att nå målen**. Med ändamålsenlig undervisning avses här en undervisning som utgår från målen att sträva mot för ämnet samhällskunskap och programmålen. För att vara ändamålsenlig måste undervisningen anpassas efter varje elevs förutsättningar, erfarenheter, behov och tänkande. En ändamålsenlig undervisning ställer även krav på skolornas arbete för att säkerställa likvärdigheten i bedömning och betygssättning. Därför kommer kvalitetsgranskningen även att beröra detta område. I bilaga till detta beslut återfinns en lista över samtliga bedömningspunkter som omfattas av granskningen. Övergripande information om och projektplan för kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats, <http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>.

I granskningen ingår 40 gymnasieskolor. Varje skola får efter granskningen ett beslut. Dessutom kommer Skolinspektionen redovisa övergripande iakttagelser och slutsatser i en kvalitetsgranskningsrapport i slutet av året. Denna övergripande rapport kommer att publiceras på Skolinspektionens webbplats samt skickas till samtliga skolor som ingått i granskningen.

Alléskolan i Hallsberg, Sydnärkes utbildningsförbund, ingår i granskningen och resultatet redovisas i detta beslut. Skolan besöktes den 30 augusti – 1 september 2010. I skolan granskades byggprogrammet (BP), fordonsprogrammet (FP) samt industriprogrammet (IP). Beslutsunderlaget utgörs av dokument från skolan samt av den information som samlats in genom intervjuer med elever, lärare och rektorer samt genom observationer av lektioner i Samhällskunskap A på aktuella program. Ansvariga för kvalitetsgranskningen i Alléskolan, Hallsberg, är utredarna Helena Boëthius och Ronny Högberg.

Beskrivning av skolan

Alléskolan i Hallsberg är Sydnärkes utbildningsförbunds enda gymnasieskola. Sydnärkes utbildningsförbund är ett kommunalförbund med Askersund, Hallsberg och Laxå som medlemskommuner, vars uppdrag är att leda och ansvara för utbildningar inom de frivilliga skolformerna. Alléskolan har cirka 1400 elever fördelade på elva nationella program, två specialutformade program samt individuella program. Skolan har även gymnasiesärskola samt anordnar utbildning för elever med Asperger syndrom eller autism. Elever på alla program ges möjlighet att läsa en idrottsprofil. En stor del av eleverna reser med buss eller tåg till och från skolan. Skolans ledning utgörs av sex rektorer. Rektorerna är ansvariga för några program, eller utbildningar, vardera. Granskade program berör två av rektorerna.

Motivering till beslutet

Utgår undervisningen från ämnets mål att sträva mot

I Skolverkets föreskrifter om kursplaner och betygskriterier för kurser i ämnet samhällskunskap i gymnasieskolan finns mål att sträva mot för ämnet. I ämnet samhällskunskap ska skolan i sin undervisning bland annat sträva efter att eleven omfattar och praktiserar demokratins värdegrund och förstår hur olika perspektiv och ideologier ger olika sätt att uppfatta samhället. Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla sin förmåga att formulera frågor, argumentera och uttrycka ståndpunkter samt att aktivt delta i samhällslivet och påverka samhällsutvecklingen. Vidare ska undervisningen ge eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att använda olika metoder vid arbetet med samhällsfrågor och att övas i ett alltmer vetenskapligt förhållningssätt.

Av Skolverkets programhäften för de granskade programmen framgår att mål att sträva mot är utformade så att de ska visa vilka kunskaper som skolan ska sträva efter att alla elever utvecklar. Dessa mål sätter inte någon gräns för elevernas utveckling. Målen att sträva mot ska vara utgångspunkt för lärarnas planering tillsammans med eleverna.

Beskrivning och bedömning av situationen på skolan

Utifrån inkomna dokument, genomförda lektionsbesök samt intervjuer med elever och lärare, finner Skolinspektionen att undervisningen i samhällskunskap i hög grad utgår från ämnets mål att sträva mot.

I de kursplaneringar som Skolinspektionen tagit del av, lektionsobservationer och intervjuer, ges exempel på hur eleverna får möjlighet att omfatta och praktisera demokratis värdegrund samt betrakta samhället utifrån olika perspektiv och ideologier. I kursplaneringar ges exempel på hur eleverna ges möjlighet att påverka kursens innehåll och utformning samt att de får formulera sina förväntningar med kursen. I elevintervjuerna bekräftades detta.

Vidare ges eleverna möjlighet att formulera frågor, argumentera, uttrycka ståndpunkter samt utveckla den egna förmågan att aktivt delta i samhällslivet och påverka samhällsutvecklingen. Vid lektionsbesöken observerades ett tillåtande klimat där lärarna uppmuntrade och stöttade eleverna i arbetet med att problematisera och formulera frågor. I samband med intervjun redogjorde lärarna för ett systematiskt arbete med att utveckla elevernas självförtroende för att de senare aktivt ska kunna delta i samhällslivet. Detta bekräftades och konkretiserades även i intervjun med eleverna. De gav bland annat exempel på moment i undervisningen där de utifrån en aktuell elevrelaterad samhällsfråga fick i uppgift att i olika grupper, exempelvis facebookgrupper, reflektera över möjligheter att påverka samhällsutvecklingen. Andra exempel Skolinspektionen tog del av i granskningen var olika former av värderings- och argumentationsövningar.

I undervisningen varierar arbetsformer och arbetssätt för att eleverna ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda olika metoder vid arbetet med samhällsfrågor. Exempel på metoder där eleverna övades i ett vetenskapligt förhållningssätt observerades. Bland annat fick eleverna, inför det kommande riksdags-, kommun- och landstingsvalet i Sverige, formulera frågor samt systematiskt samla in empiri för att besvara sina frågor.

Utgår undervisningen från programmålen

Av förordningen om särskilda program mål för gymnasieskolans nationella program anges de särskilda program mål som gäller utöver de gemensamma kunskapsmål som anges i läroplanen.

Enligt Skolverkets programhäften för de granskade programmen signalerar program målet att det finns en särskild tanke med programmet och att denna grundläggande tanke ska märkas i programmets samtliga kurser. Eleverna ska uppfatta sin utbildning som en helhet. För att programmet ska fungera som en helhet behöver lärarna samarbeta över ämnesgränserna. Kärnämnen och karaktärsämnen ska sträva åt samma håll. Det gäller att tänka programinriktat snarare än ämnesinriktat, för att få undervisningen att kännas mer meningsfull för eleven. Det är viktigt att kärnämnesläraren varierar sina kurser med målet för varje enskilt program för ögonen. Viktigt är att skolan ger de or-

ganisatoriska förutsättningarna för olika slag av samverkan mellan kärnämnes- och karaktärsämneslärare.

Beskrivning och bedömning av situationen på skolan

Skolinspektionens granskning visar att undervisningen på Alléskolan i högre utsträckning bör utgå från programmålen samt att rektorerna behöver ta ett större ansvar för att det kommer till stånd samverkan mellan lärare i olika kurser inom programmet. Av inkomna dokument och intervjuer med lärare framkommer att det är målen att uppnå i kursplanen som huvudsakligen är utgångspunkt vid planeringen av undervisningen. I intervjuerna med lärarna och eleverna samt vid lektionsbesök ges exempel på spontana anknytningar till elevernas studieinriktning. Denna anknytning sker dock ej systematiskt.

Samverkan mellan lärare i samhällskunskap och karaktärsämneslärare, i utformningen av kursen, förekommer inte på granskade program. På Alléskolan är lärarna organiserade i arbetslag. Samhällskunskapslärarna är dock inte representerade i alla granskade programs arbetslag. Industriprogrammets elever har sin undervisning i karaktärsämnen och kärnämnen uppdelad i tvåveckorsblock. Karaktärsämnesblocket är förlagt i Laxå, där alla karaktärsämneslärare är placerade. Detta innebär att karaktärsämneslärarna och kärnämneslärarna på industriprogrammet endast möts vid arbetslagskonferenserna, två gånger per termin. Av lärarintervjun framkommer att det vid arbetslagskonferenserna, även för bygg- och fordonsprogrammet, är elevrelaterade psykosociala frågor som behandlas och att det inte finns tid till eller möjlighet att diskutera pedagogiska frågor om till exempel ämnesövergripande arbeten och programmålsinriktad undervisning. Detta bekräftades även i intervjun med rektorerna. Avsaknaden av samverkan mellan lärare i olika kurser kan resultera i att eleverna får ett sämre sammanhang i sina studier. Rektorerna behöver därför säkerställa att undervisningen i högre utsträckning utgår från de olika programmens program mål.

Utgår undervisningen från varje elevs förutsättningar, erfarenheter, behov och tänkande

Enligt läroplanen ska undervisningen anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Varje elev ska få stimulans att växa med uppgifterna och möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Skolan ska stärka elevernas tro på sig själva och ge dem framtidstro. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt delta i samhällslivet. Elevernas möjligheter att utöva inflytande på undervisningen och att ta ansvar för sina studieresultat förutsätter att skolan klargör utbildningens mål, innehåll och arbetsformer, liksom vilka rättigheter och skyldigheter eleverna har. Lärarna måste därför fortlöpande informera varje elev om hennes eller hans utvecklingsbehov och framgångar i studierna.

Av Skolverkets författningskommentarer för likvärdig bedömning och betygssättning framkommer att grunderna för betygssättningen ska redovisas för eleverna och vara

förenliga med målen i kursplanen och betygskriterierna för kursen. Betygssystemet förutsätter att läraren grundar sin bedömning på varierade bedömningsformer, både muntliga och skriftliga bevis på kunskap och vid flera bedömningstillfällen.

Gymnasieförordningen anger att rektorn ansvarar för att genomföra en utredning om det finns signaler om att en elev kan vara i behov av särskilda stödåtgärder. Om utredningen visar att eleven är i behov av stödåtgärder för att kunna nå målen ska ett sådant stöd ges. Rektorn ska då se till att det upprättas åtgärdsprogram.

Beskrivning och bedömning av situationen på skolan

Av granskade dokument, intervjuer och lektionsbesök framkommer att undervisningen i samhällskunskap i viss grad utgår från varje elevs förutsättningar, erfarenheter, behov och tänkande.

Den betygsstatistik Skolinspektionen tagit del av för granskade program, visar relativt låga kunskapsresultat i Samhällskunskap A. En relativt hög andel elever når inte målen i kursen. Av intervju med rektorerna framkommer att kunskapsresultaten i kursen inte har analyserats utifrån elevernas förutsättningar och behov. Lärarna stimulerar, leder och stödjer dock elever med svårigheter. Stödundervisning, bland annat i form av extra lektionstillfällen, ges av undervisande lärare i direkt anslutning till kursen. Av intervjuer med lärare och elever framkom att alternativa examinationer erbjuds elever med särskilda behov. Skolan har en så kallad Stödstuga, där elever erbjuds extra stöd i framförallt svenska, matematik och engelska. Ytterligare en form av särskilt stöd finns på skolan i den så kallade Samhällsverkstaden. På skolan pågår ett arbete med att utveckla stödet i Samhällsverkstaden genom att schemalägga samhällskunskapslärare i verkstaden. Detta har dock ännu inte genomförts varför elever själva måste ta ansvar för att utnyttja stödet där, vilket de inte alltid gör. I de fall eleverna väljer att gå dit kan de ännu inte heller vara garanterade att få stöd av någon samhällskunskapslärare utan måste i huvudsak ägna sig åt självstudier. Skolan erbjuder således eleverna stöd i hög utsträckning. En stor del av stödet bygger dock på frivillighet och att eleverna själva tar ansvar för att stödet realiserar. På Alléskolan upprättas inte alltid åtgärdsprogram i samhällskunskap. För att åtgärdsprogram ska upprättas krävs en mer komplex problematik för eleven. Rektorerna behöver sammantaget analysera elevernas kunskapsresultat i kursen, se till att särskilt stöd i realiteten ges de elever som riskerar att inte nå målen i Samhällskunskap A samt att åtgärdsprogram upprättas för dessa elever.

I inledningen av kursen Samhällskunskap A går lärarna igenom kursplanen och ger eleverna möjlighet att utöva inflytande över innehåll och arbetsformer. Detta sker till exempel genom att alla eleverna enskilt får skriva ner förslag på planering och utformning av kursen. Läraren samlar därefter in och analyserar elevernas skrivelser, gör ett förslag på kursplanering som presenteras för, och beslutas av, eleverna. Eleverna har dock mycket begränsade kunskaper om kursens mål och betygskriterier och av intervjuer framkommer att kursmål och betygskriterier inte fortlöpande konkretiseras. En förutsättning för att eleverna ska kunna utöva inflytande är att de vet vilka mål de ska

nå, vilket innebär att elevernas förutsättningar att utöva inflytande på Alléskolan begränsas.

Eleverna ges möjlighet att utvärdera undervisningen efter vissa arbetsområden eller delar av kursen. Detta sker dock ej systematiskt och av intervjuerna med eleverna framkommer att resultatet av utvärderingarna inte återkopplas till eleverna. Rektorer tar inte del av resultaten av utvärderingarna annat än i form av så kallade stickprov eller om lärare aktivt söker upp rektor och lämnar en sammanställning av en utvärdering.

I intervjuer med lärarna framkommer att lärarna har god kännedom om elevernas skilda kunskapsnivåer och lärtilar och utgår från detta i planeringen och genomförandet av undervisningen. I intervjuer med lärare och elever gavs exempel på en stor variation av innehåll och arbetssätt i undervisningen. Under lektionsbesöken observerades även hur lärarna uppmuntrade och stimulerade eleverna att använda och utveckla hela sin förmåga.

Arbetar skolan för att säkerställa en likvärdig bedömning av elevernas förmågor och kunskaper

I Skolverkets allmänna råd om det lokala arbetet med tillämpningen av nationella mål och betygskriterier framhålls vikten av att det förs diskussioner om de lokala tolkningarna av kursplaner och betygskriterier mellan lärare i olika program, årskurser och skolor, både för att inspirera och lära av varandra och för att skapa likvärdiga förutsättningar för undervisningen och bedömningen av elever i skolan och i olika skolor. Rektor ansvarar för att sådana diskussioner kommer till stånd.

Beskrivning och bedömning av situationen på skolan

Av granskningen framkommer att arbetet med att säkerställa en likvärdig bedömning av elevernas förmågor och kunskaper bör utvecklas. Ämneskonferensen, som sammanträder en gång i månaden, är det gemensamma forum som finns för skolans lärare i samhällskunskap att samtala om hur betygskriterier ska tolkas. Det har tidigare gjorts en tolkning av kursplanens mål och betygskriterier av de lärare som då undervisade i samhällskunskap på skolan. Någon kontinuerlig analys och tolkning görs dock inte varför inte alla samhällskunskapslärare för de granskade programmen gemensamt tolkat mål och betygskriterier.

Samhällskunskapslärarna på Alléskolan har sina arbetsplatser nära varandra vilket ger möjlighet att föra kontinuerliga diskussioner kring bedömning av elevernas förmågor och kunskap. I vissa fall är man också medbedömare åt varandra i samband med examinationsuppgifter. Detta arbete med att säkerställa en likvärdig bedömning sker dock inte systematiskt utan bygger på spontana, tillfälliga, kontakter mellan lärare.

Det finns således organisatoriska förutsättningar, i form av ämneskonferenser och arbetsplatsplacering, att arbeta med likvärdig bedömning på Alléskolan. Rektor behöver

dock säkerställa att likvärdig bedömning kommer upp på agendan i de forum som finns.

I ärendets slutliga handläggning har utredaren Ronny Högberg samt undervisningsrådet Christina Aro Östgren och Eleonor Duvander deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Allan Westerdahl
Enhetschef

Helena Boëthius
Utredare

Bilaga: Bedömningspunkter

Kvalitetsgranskning samhällskunskap i gymnasieskolan

Frågeområden och bedömningspunkter

1. Utgår undervisningen från ämnets mål att sträva mot

- 1.1. Lärarna använder målen att sträva mot som underlag vid planeringen av undervisningen
- 1.2. Undervisningen ger möjlighet för eleven att omfatta och praktisera demokratins värdegrund och att förstå hur olika perspektiv och ideologier ger olika sätt att uppfatta samhället
- 1.3. Undervisningen ger möjlighet för eleven att utveckla sin förmåga att formulera frågor, argumentera och uttrycka ståndpunkter samt utveckla den egna förmågan att aktivt delta i samhällslivet och påverka samhällsutvecklingen
- 1.4. Undervisningen ger möjlighet för eleven att utveckla sin förmåga att använda olika metoder vid arbetet med samhällsfrågor och att övas i ett alltmer vetenskapligt förhållningssätt

2. Utgår undervisningen från programmålen

- 2.1. Lärarna använder programmålen som underlag vid planeringen av undervisningen
- 2.2. Lärarna i samhällskunskap samverkar med karaktärsämneslärare i utformningen av kursen
- 2.3. Rektorn tar ansvar för att det kommer till stånd samverkan mellan lärare i olika kurser så att eleverna får ett sammanhang i sina studier
- 2.4. Undervisningen ger eleven förmåga att diskutera och ta ställning till etiska frågor och förhållningssätt som rör yrkesutövningen
- 2.5. Undervisningen ger eleven kunskaper om faktorer som påverkar hälsa och säkerhet och har kännedom om hur arbetsmiljöfrågor hanteras inom berörda verksamheter samt kan verka för en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö
- 2.6. Undervisningen ger eleven kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området
- 2.7. Undervisningen knyter an till elevens studieinriktning

Bedömningspunkter

2010-02-17

Dnr 40-2010:30

2 (2)

3. Utgår undervisningen från varje elevs förutsättningar, erfarenheter, behov och tänkande

- 3.1. Lärarna har insikt om elevernas skilda kunskapsnivåer och sätt att lära och utgår från detta i planeringen av undervisningen
- 3.2. Lärarna organiserar arbetet så att eleverna utvecklas efter sina egna förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga
- 3.3. Lärarna stimulerar, handleder och stödjer eleverna och ger särskilt stöd till elever med svårigheter
- 3.4. Rektorn ser till att de elever som befaras inte kommer att nå kunskapsmålen får stödundervisning
- 3.5. Rektorn ser till att åtgärdsprogram utarbetas om eleven behöver särskilt stöd
- 3.6. Lärarna ger eleverna förutsättningar att utöva inflytande genom att kontinuerligt konkretisera och förklara program mål, kursmål och betygskriterier för eleverna
- 3.7. Lärarna redovisar för eleverna på vilka grunder betygssättningen sker
- 3.8. Lärarna gör en allsidig bedömning av elevernas kunskaper
- 3.9. Lärarna planerar och utvärderar undervisningen tillsammans med eleverna
- 3.10. Lärarna låter eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer

4. Arbetar skolan för att säkerställa en likvärdig bedömning av elevernas förmågor och kunskaper

- 4.1. Lärarna som undervisar i samhällskunskap A gör en gemensam tolkning av kursplanens mål och betygskriterier
- 4.2. Rektorn ser till att lärarna ges möjlighet att arbeta med bedömningsfrågor